

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Ткач Юлії Анатоліївни

«Ефективність застосування варіативного модуля спортивної боротьби у фізичному вихованні учнів старшого шкільного віку», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Актуальність обраної теми. Актуальність дисертаційної роботи Ткач Ю.А. пов'язана з розв'язанням актуального науково-практичного завдання сфери фізичної культури і спорту щодо обґрунтування та визначення ефективності застосування варіативного модуля із використанням засобів спортивної боротьби в урочних формах організації занять фізичного виховання учнів старших класів.

Однією із складних науково-прикладних проблем галузі фізичної культури та спорту є погіршення стану здоров'я різних груп населення внаслідок дії сукупності чинників різного характеру.

Відомо, що шкільні уроки фізичної культури не здатні задовольнити потребу в необхідному обсязі рухової активності школярів та не завжди є привабливими для учнів. Також актуальним є запровадження модульних форм роботи зі школярами, які здатні зробити уроки фізкультури цікавішими.

Навчальна програма «Фізична культура. 10–11 класи» містить велику кількість варіативних модулів. Проте, залишаються нагальними питання розширення переліку та наукового і методичного обґрунтування варіативних модулів з інших видів спорту для дотримання принципів активності та свідомості, доступності, варіативності у сучасному фізичному вихованні учнівської молоді. Одним із таких видів спорту із системним впливом на організм підлітків варто вважати спортивну боротьбу.

Застосування засобів спортивної боротьби на рівні загальноосвітньої школи дасть змогу не лише популяризувати цей вид спорту серед молоді України, але й сприяти формуванню стійкого інтересу до рухової активності та фізичного виховання загалом.

Представлене на наш розгляд дисертаційне дослідження виконувалось в межах наукової теми НДР кафедри теорії і методики фізичної культури

Львівського державного університету фізичної культури на 2017-2020 рр. «Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення» (протокол № 4 від 17.11.2016).

Роль автора у виконанні вказаної теми полягала у визначенні показників рухової та теоретичної підготовленості учнів старших класів, встановленні особливостей ставлення вчителів фізичної культури до структури та змісту чинної системи фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти, теоретичному обґрунтуванні та розробленні структури і змісту варіативного модуля «Спортивна боротьба» та з'ясуванні її ефективності шляхом проведення порівняльного педагогічного експерименту.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації базується на достатньому обсязі дослідженого матеріалу.

Усі наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані експериментальними даними відповідають меті та завданням роботи. Позитивна оцінка обґрунтованості висновків роботи обумовлюється використанням автором достатньої кількості сучасних методів та проведенням аналізу отриманих результатів.

Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується тривалістю та кількістю експериментальних досліджень, використанням у роботі сучасних методів, що відповідають вимогам наукової метрології, застосуванням адекватного завданням комплексу діагностичної апаратури.

Достовірність отриманих результатів забезпечується адекватністю методів меті і завданням роботи, достатнім обсягом і репрезентативністю емпіричного матеріалу, коректністю статистичної обробки даних із застосуванням сучасних комп'ютерних програм.

У дослідженні використано великий діапазон теоретичних та експериментальних методів дослідження: аналіз та узагальнення даних наукової і методичної літератури та емпіричних матеріалів наукового дослідження, соціологічні методи, анкетування, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний експеримент, методи статистичного опрацювання.

Наукова новизна основних положень, висновків і практичних рекомендацій дисертації визначена тим, що здобувачкою, спираючись на проведений аналіз сучасної наукової літератури та отриманих нею результатів, уперше обґрунтовано структуру та зміст варіативного модуля «Спортивна

боротьба» і з'ясовано ефективність використання засобів боротьби в урочних формах фізичного виховання учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.

В результаті дослідження удосконалено дані про фізичну підготовленість учнів старших класів закладів загальної середньої освіти і номенклатуру варіативних модулів для забезпечення розв'язання базових завдань фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти. Набули подальшого розвитку наукові дані про ставлення вчителів із фізичної культури до структури та змісту фізичного виховання і дані про особливості реалізації фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти під час роботи з учнями старших класів.

Практичне значення роботи полягає у розробленні й апробації структури та змісту варіативного модуля «Спортивна боротьба», що відповідає основним завданням та принципу варіативності фізичного виховання учнів старших класів закладів загальної середньої освіти; вивченні ставлення викладачів фізичної культури до структури та змісту фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти; встановленні даних рухової підготовленості учнів 10–11 класів.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес закладів загальної середньої освіти учнів 10-11 класів Щирецької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 1 імені Героя України Богдана Ільківа Щирецької селищної ради та Львівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 74 Львівської міської ради (Рудно), навчальний процес студентів спеціальності 014 «Середня освіта» Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського та діяльність Львівської обласної федерації спортивної боротьби, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані під час планування навчально-виховного процесу з фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти, зокрема в роботі з учнями старших класів.

Дисертаційна робота Ткач Ю.А. виконана на 319 сторінках, складається з анотацій, змісту, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (220 джерел, з яких 14 – латиницею), трьох додатків. Роботу ілюстровано 17 таблицями і 23 рисунками.

Характеристика основних положень роботи. У вступі автором обґрунтовано актуальність обраної теми; визначено об'єкт і предмет, мету й завдання дослідження; показано зв'язок роботи з науковими програмами,

планами й темами; розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів та особистий внесок здобувача; подано інформацію про апробацію роботи, загальні відомості про публікації, у яких висвітлено основні положення дисертаційного дослідження. Вступ описано методологічно грамотно, відповідно до встановлених вимог.

У першому розділі **«Теоретичні та методичні особливості фізичного виховання учнів старших класів закладів загальної середньої освіти»** на основі опрацювання даних наукової і методичної літератури виявлено вагомість теоретичного обґрунтування фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти, встановлено важливість варіативності змісту фізичного виховання учнів старших класів закладів загальної середньої освіти та розкрито перспективи застосування засобів боротьби у фізичному вихованні учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.

На підставі цього встановлено, що фізична культура є складовою загальної культури, що закладає основи збереження здоров'я, комплексно формує розумові та фізичні якості й навички, удосконалює фізичну та психологічну підготовленість до активної життєдіяльності тощо.

Структура та зміст фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти здебільшого визначені змістом нормативних документів та фаховими дослідженнями. Удосконалення змісту фізичної культури старшокласників є складним системним завданням, адже наявна система організації освітнього процесу має поки малу кількість можливостей для індивідуалізації навчання. Стійкими вимогами до навчального процесу з фізичного виховання школярів є врахування індивідуальних особливостей учнів, побажань та мотивів учнів, варіативність змісту уроків, оцінювання фізичної підготовленості за індивідуальним прогресом досягнень, запровадження сучасних фізкультурно-спортивних заходів тощо.

Узагальнення теоретичної інформації та досвіду практичної діяльності фахівців фізичного виховання учнів старших класів в умовах закладів освіти, представленого в науковій та методичній літературі дав змогу констатувати наявність актуального науково-практичного завдання щодо обґрунтування забезпечення, пов'язаного із теоретичного та методичного застосування варіативного модуля, що базується на засобах спортивної боротьби в урочних формах організації занять.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** висвітлено особливості використання методів дослідження та конкретизовано відомості

щодо етапів виконання дисертаційної роботи.

У третьому розділі **«Обґрунтування структури та змісту варіативного модуля «спортивна боротьба» для учнів старших класів»** подано дані про ставлення вчителів фізичної культури старших класів до використання засобів спортивної боротьби. Окрім того обґрунтовано структури та змісту варіативного модуля «Спортивна боротьба» для учнів старших класів закладу середньої освіти.

Виявлено, що більшість вчителів фізичної культури старших класів позитивно ставляться до змін у освітньому процесі та запровадження модульно-орієнтованого змісту навчальної дисципліни «Фізична культура» і вважають, що використання засобів спортивної боротьби у фізичному вихованні дасть змогу покращити фізичний розвиток та фізичну підготовленість учнів старшої школи.

При побудові варіативного модуля «Спортивна боротьба» для учнів 10-11 класів Ткач Ю.А. дотримувалася основних принципів навчально-виховного процесу з фізичної культури. Враховано, що загалом програма «Фізичної культури» для учнів 10-11 класів складається з інваріантної частини та власне варіативної частини, яку представлено модулем «Спортивна боротьба». Запропоновано використовувати методичний підхід по стандартизованих частках із розподілу часу на реалізацію засобів боротьби.

Рекомендовано дотримуватися запропонованого відсоткового співвідношення за окремими розділами модуля: фізична підготовка (45% та 31%), спеціальна підготовка (51% та 60% відповідно) та суддівська практика (4% для 10 класу та 9% для 11 класу відповідно) при визначеному змістовому наповненні.

Запропонований авторкою розподіл годин мав певні особливості. Враховуючи можливість проведення варіативного модуля від 18 годин і більше та поряд із тим визначеною можливістю для старшої школи реалізації двох–трьох варіативних модулів упродовж навчального року було запропоновано використовувати методичний підхід по стандартизованих частках із розподілу часу на реалізацію засобів боротьби.

Навчальний матеріал модуля, що стосується засобів спортивної боротьби, максимально адаптований до занять з учнями відповідно рівня підготовленості, передбачає виключно загальноосвітню спрямованість і містить доступні елементи техніки та тактики виду спорту, що не вступають у протиріччя з базовими завданнями фізичного виховання учнів старшої школи.

При формуванні змісту спрямованого на діяльнісний компонент учнів для

обох класів (10 та 11) використані спільні методичні підходи. Розвиток загальних компетенцій розв'язував завдання, пов'язані зі загальною силовою підготовкою, внаслідок чого створюються передумови ефективного прояву розвиваючих якостей у вільній боротьбі. У межах формування основ спеціальної силової підготовленості авторка намагалася добирати засоби, які за режимом навантаження (роботи м'язів і характер м'язового напруження) були б близькими за специфікою до змагальних. Також були дотримані рекомендації загального характеру.

Четвертий розділ **«Зміни показників підготовленості учнів старшого шкільного віку за результатами застосування варіативного модуля «Спортивна боротьба»** розкриває основні зміни показників загальної та спеціальної фізичної підготовленості та зміни показників техніко-тактичної підготовленості учнів експериментальної групи учнів старшого шкільного віку за підсумками застосування варіативного модуля «Спортивна боротьба». Окрім того, було проведено порівняння ефективності варіативних модулів різного методичного змісту у фізичному вихованні старшокласників.

У результаті застосування варіативного модуля «Спортивна боротьба» у фізичному вихованні старшокласників зафіксовано достовірне ($p \leq 0,01$) покращення результатів загальної фізичної підготовленості.

Засоби боротьби, використані при формуванні варіативного модуля, дали вищий позитивний ефект у роботі з дівчатами щодо сили рук, яка менш притаманна їм.

Зафіксовано достовірне ($p \leq 0,01$) покращення результатів за більшістю тестів, що були застосовані для контролю спеціальної підготовленості у педагогічному дослідженні.

Характерних особливостей щодо специфічних навантажень за результатами тестів комплексного характеру між представниками 10 та 11 класів не виявлено.

Загалом зміни показників мали схожі величини, що здебільшого зберігають наявні відмінності між представниками окремих підгруп старшокласників.

Зміни спеціальної підготовленості, на думку Ткач Ю.А., обумовлені кращою структурою та дещо вищим рівнем фізичної підготовленості учнів старшого віку як передумовами до виконання спеціалізованих вправ.

Отримані результати також доводять, що старші учні (11 класу – хлопці та дівчата) краще та, певною мірою, швидше оволодівали технікою вправ із

боротьби.

Узагальнення результатів для техніко-тактичної підготовленості вказало, що за більшістю техніко-тактичних елементів дівчата показують вищі показники. Виняток міститься лише в виконанні переворотів забіганням, де хлопці мали кращі зміни. Дівчата в окремих вправах показали більші відносні показники покращення.

З'ясування ефективності варіативних модулів різного методичного змісту у фізичному вихованні старшокласників вказало, що використання засобів спортивної боротьби, у порівнянні із застосуванням засобів інших видів спорту (волейбол, спортивна гімнастика) має більш виражений вплив на комплекс швидко-силових якостей та швидко-силової витривалості, гнучкості, швидкості реагувань та відповідних компетенцій.

У п'ятому розділі «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» дисертанткою узагальнено результати дисертаційного дослідження, розкрито їхнє практичне та теоретичне значення отриманих результатів, висвітлено обговорення наукових положень.

У **висновках** дисертації викладені основні результати роботи, кількісні й якісні показники здобутих результатів з обґрунтуванням їх вірогідності.

Повнота викладу результатів дослідження у друкованих працях. Здобувачка має достатню кількість публікацій у фахових виданнях. У цих публікаціях викладено основні положення, висновки і рекомендації, що зроблені дисертантом у своїй роботі.

Результати досліджень опубліковано у 10 публікаціях у наукових фахових виданнях України, з яких одне періодичне видання внесено до міжнародної наукометричної бази Scopus.

Список використаних джерел оформлено у відповідності до встановлених вимог.

Стиль і мова дисертації. Дисертація та автореферат написані методично грамотно, науковою українською літературною мовою, орфографічно та стилістично витримані.

Оформлення автореферату відмічається ідентичністю, логікою та послідовністю викладу, відповідністю подання наукових результатів положенням дисертації.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Ткач Ю.А., вважаю за необхідне звернути увагу на окремі **зауваження та дискусійні положення:**

1. Щодо представлення результатів дисертації у наукових працях, то

основні праці здобувач опублікувала у 2013-2020 рр., проте спостерігається нерівномірність у хронології їх подання (2 праці у 2013 р., решта 8 – у 2020 р.).

2. У другому розділі (С. 56-62) детально представлено перелік питань анкети, хоча, на нашу думку саму анкету можна було винести у додатки.

3. На С. 114 вказано, що при проведенні занять в окремих випадках вправи виконувалися в групах, що склалися як з юнаків, так і з дівчат, хоча загальновідомо, що у старших класах уроки фізичної культури проводяться окремо для юнаків і для дівчат.

4. У межах техніко-тактичної підготовки відбувалося сприяння засвоєнню елементів техніки боротьби, проте, на нашу думку, окремі види переворотів і кидків (кидок прогином з різних в.п. і різних захоплень – 28 урок) потребують певної підготовленості, оскільки навіть у ДЮСШ вони вивчаються спортсменами груп базової підготовки із певним стажем занять. Теж саме стосується і окремих тестів спеціальної підготовленості (смуга перешкод; прохід в ноги, особливо до впровадження варіативного модуля «Спортивна боротьба»), які використовуються починаючи з груп базової підготовки 3-го року навчання.

5. Для кращого наочного сприйняття матеріалів дослідження табл. 4.1-4.4 варто було б доповнити діаграмами із результатами приросту показників загальної фізичної підготовленості. Також при порівнянні ефективності варіативних модулів різного методичного змісту у фізичному вихованні старшокласників (табл. 4.13-4.16) результати бажано доповнити діаграмами.

6. На С. 146 вказано, що у результатах хлопців 10 та 11 класів і дівчат 10 і 11 класів на початку педагогічного експерименту не було виявлено достовірних відмінностей, проте, цих даних у таблицях ми не виявили.

7. Авторка не вказала про те, як формувалися пари учнів для визначення ТТП і скільки часу це тривало, враховуючи велику кількість учнів, також яким чином це відбувалось до впровадження варіативного модуля «Спортивна боротьба».

8. Результати дисертаційного дослідження потрібно оформити і видати у вигляді методичних рекомендацій або посібника, що значно підвищить практичну цінність роботи і буде доступним матеріалом для вчителів, викладачів, тренерів та інших фахівців в галузі фізичної культури та спорту.

Зазначені недоліки, більшість з яких є дискусійними і висловлені у формі побажань, не знижують наукової і практичної цінності дисертації.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Ткач Юлії Анатоліївни «Ефективність застосування варіативного модуля спортивної боротьби у фізичному вихованні учнів старшого шкільного віку» є самостійною завершеною науково-дослідною роботою. Дисертація є актуальною кваліфікаційною науковою працею, що містить наукові положення та науково обгрунтовані результати, які розв'язують важливу науково-прикладну проблему, відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами, внесеними з постанови Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 року, №1159 від 30.12.2015 року і №567 від 27.07.2016 року), а її автор Ткач Ю.А. заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Офіційний опонент:

доцент кафедри теорії і методики
олімпійського та професійного спорту
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
кандидат наук з фізичного
виховання та спорту, доцент

В.І. Шандригось
В.І. Шандригось

